

СЕКЦІЯ 1 ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ДУМКИ

УДК 658.589

Заїка С.О.

старший викладач кафедри організації виробництва,
бізнесу та менеджменту
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка

ГЕНЕЗИС КАТЕГОРІАЛЬНОГО АПАРАТУ ДОСЛІДЖЕНЬ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена вивченню історії розвитку наукових теорій інвестицій. Дослідження еволюції теорій інвестицій виконано з початку XVI століття до наших часів. Результати проведеного дослідження свідчать, що інвестиції завжди були у центрі уваги науковців, бо вважались одним із головних економічних явищ. Встановлено, що визначальним моментом є роль та місце інвестицій в інвестиційних процесах, ефективність яких визначає розвиток економіки. З'ясовано, що економічне зростання України можливе лише через активізацію інвестиційних процесів, які є його головним фактором.

Ключові слова: інвестиції, капітал, заощадження, держава, гроші, накопичення, наукові школи, погляди.

Заїка С.А. ГЕНЕЗИС КАТЕГОРИАЛЬНОГО АППАРАТА ИССЛЕДОВАНИЙ ИНВЕСТИЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Статья посвящена изучению истории развития научных теорий инвестиций. Исследование эволюции теории инвестиций выполнено с начала XVI века до наших дней. Результаты проведенного исследования свидетельствуют, что инвестиции всегда были в центре внимания ученых, так как считались одним из главных экономических явлений. Установлено, что определяющим моментом являются роль и место инвестиций в инвестиционных процессах, эффективность которых обуславливает развитие экономики. Выяснено, что экономический рост Украины возможен только благодаря активизации инвестиционных процессов, являющихся его главным фактором.

Ключевые слова: инвестиции, капитал, сбережения, государство, деньги, накопления, научные школы, взгляды.

Zaika S.O. GENESIS categorical apparatus RESEARCH OF INVESTMENT

Article examines the history of the development of scientific theories of investment. The study of the evolution of the theory of investments performed since the beginning of the XVI century to the present day. The results suggest that investments have always been the center of attention of scientists, as it is considered one of the major economic events. Established that defining moment is the role and place of investment in the investment process, the effectiveness of which leads to the development of the economy. It is found that economic growth in Ukraine is possible only thanks to the investment processes, which are its main factor.

Keywords: investment, capital, savings, government, money, savings, schools of thought, views.

Постановка проблеми. У будь-якій країні з ринковою економікою визначальну роль в ефективності її розвитку мають інвестиції, адже саме вони сприяють оновленню основного капіталу економіки. Інвестиційний процес сприяє забезпеченню довгострокових тенденцій економічного зростання країни, формуючи матеріальну базу для впровадження інновацій. Основною складовою інвестиційного процесу є інвестиції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі інвестицій з давніх часів приділялося багато уваги з боку відомих зарубіжних економістів А. Сміта, М. Блауга, Дж. Кейнса, У. Мітчелла, К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю, П. Самуельсона, Л.Дж. Гітмана, У.Ф. Шарпа, Г.Дж. Александера, Д.В. Бэйлі та багатьох інших. Значний внесок у дослідження цього питання мали російські науковці В.Г. Беломестнов, В.М. Гальперін, Н.С. Косов, С.А. Лютіков, А.В. Меньшеніна, Я.С. Ядгаров та інші. Ці питання знайшли відображення у працях вітчизняних вчених І.М. Боярко, Л.М. Горбатюка, О.Д. Данілова, Н.В. Зінченко, І.П. Мойсеєнко, Р.В. Чорного та інших.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є вивчення еволюції розвитку поняття «інвестиції» та з'ясування їх ролі в економічному зростанні держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спроби усвідомити сутність інвестицій виникли ще у часи античності в давньогрецького мислителя Платона та його послідовника, вченого-енциклопедиста Аристо-

теля. Їх праці присвячені вивченню питань управління державою, відношення до власності, походження та функції грошей у суспільстві тощо. Вчення філософів в подальшому розвивались і поглиблювались – деталізувалися способи і мета накопичення грошей та різні можливості їх використання.

Термін «інвестиції» має латинське – investire (вкладати) чи англійське to invest (вкладати) походження. Інвестиції як економічна категорія з'явилися в українській економічній літературі нещодавно – з розвитком ринкових відносин. У минулому їх синонімами були такі категорії, як багатство, капітал, заощадження, накопичення та ін. Нині, у широкому розумінні, поняття інвестиції застосовують як вкладення капіталу з метою його наступного збільшення, хоча сутність цієї економічної категорії залишається повністю нез'ясованою.

Історія розвитку наукових теорій інвестицій починається в XVI-XVII століттях. Одним із перших напрямів інвестиційної теорії вважається меркантилізм. Представники раннього меркантилізму багатство нації уподібнювали грошам, а гроші – багатством металам. При цьому осередком багатства вважалася зовнішня торгівля, яка забезпечувала приплив у країну золотих і срібних грошей за допомогою підтримки активного торгового балансу.

На думку пізніх меркантилістів, «гроші – це єдина умова розвитку виробництва, їх треба не тільки нагромаджувати, але й вкладати у розвиток зовніш-

ньої торгівлі. Багатство нації залежить від наявності в країні природних ресурсів, тому держава повинна умовно правильно використовувати свої природні переваги» [1, с. 94].

По суті, гроші розглядалися меркантилістами як грошова форма капіталу, яка повинна перетворитися спочатку в продуктивну, а потім у товарну форму, забезпечивши таким чином безперервність виробничого процесу і зайнятість фермерів і ремісників. Представники меркантилізму помітили необхідність інвестування у виробничу сферу з метою подолання негативних явищ в економіці та примноження багатства нації.

Засновником французької школи класичної політичної економії по праву вважається П'єр Буагільбер. У своїх роботах він виступає з критикою меркантилізму, вважаючи його головним винуватцем тяжкого економічного становища країни. На противагу меркантилістам багатство він розглядав не у вигляді грошей, а як суму корисних речей (споживних вартостей), вироблених у сільському господарстві.

Відмінності економічного розвитку Англії і Франції в момент виникнення англійської та французької класичної політичної економії викликали суттєві відмінності концепцій їх засновників [2, с. 77-78]:

- У. Петті поступово відмовився від меркантилістичних поглядів, але не бачив необхідності боротися з ними, а П. Буагільбер завжди ставився до меркантилізму негативно і вважав боротьбу проти нього своїм найважливішим завданням;

- У. Петті вбачав у гонитві за грошима основний стимул економічного розвитку, а П. Буагільбер вважав гроші джерелом нещастя товаровиробників;

- У. Петті віддавав пріоритет промисловості, а П. Буагільбер – сільському господарству.

Класичну політекономію у Франції після П. Буагільбера представляла школа фізіократів, заснована в середині XVIII ст. Франсуа Кене. До її складу входили Мірабо Віктор Рікеті, П'єр Самюель Дюпон де Немур, Анн Робер Жак Тюрго та інші. Саме слово «фізіократія» (від грец. *physis* – природа, *kratos* – влада) означає «влада природи».

Заслугою фізіократів є те, що вони перенесли центр ваги економічних досліджень із сфери обігу у сферу виробництва і одними з перших дали аналіз капіталу, хоча при цьому вони звузили сферу матеріального виробництва до рамок сільського господарства. Вони вважали, що осередком інвестицій та об'єктом інвестування є сільське господарство.

Подальша еволюція теорії інвестицій пов'язана з працями Адама Сміта, Давида Рікардо та інших представників класичної політичної економії.

Вчення Сміта про трудову теорію вартості визначило напрям розвитку теорій накопичення та інвестицій, так як на його базі виникло чітке уявлення про накопичення як про процес дослідження реальних величин, а не просто витрачання грошових сум [3].

На відміну від фізіократів Сміт вважав, що продуктивним є капітал, зайнятий не тільки в сільському господарстві, але і у всій сфері матеріального виробництва. Крім того, їм було введено поділ капіталу на основний і оборотний і показано відмінність у співвідношенні між цими частинами капіталу в залежності від галузі.

У теорію накопичення він певний внесок інший відомий засновник політичної економії – Давид Рікардо, який вперше піддав сумніву нерозривний взаємозв'язок між накопиченням і зростанням економіки країни, зазначивши можливість диспропорцій у процесі накопичень. Тобто накопичення – це

не інвестиції, отже, не збільшення зростання національного доходу. Він також показав, що інтенсивність накопичення слабшає з розвитком суспільства і по своїй суті є величиною змінною.

Представником «нової хвилі» французьких економістів є Жан Батист Сей. Він відокремлював власників капіталу від підприємців, зазначаючи, що прибуток підприємця складається, як правило, з двох частин. До першої частини він відносив промисловий прибуток, або процент на капітал, що акумулюється за допомогою часу, виробництва та ощадливості. До другої – підприємницький дохід, або прибуток від використання капіталу як винагорода за «промислові здібності, талант, дух порядку та управління» [4, с. 56].

Представниками нової хвилі економістів Англії є Томас Мальтус, Жан-Батист Сей, Нассау Сеніор, Джеймс Мілль, Франсуа Бастіа, Генрі Кері та інші. Розвиваючи положення класичної школи, економісти нової хвилі внесли в економічний аналіз розуміння того, що провідну роль у процесі виробництва та обміну відіграє суб'єктивний фактор, а властивість товарів задовольняти потреби людей при всьому вирішальному значенні суті абстрактних проблем політичної економії ними не вичерпується. Такі питання, як нагромадження та інвестиції, кризи та економічна роль держави стали займати вагоме місце у наукових дослідженнях.

Першим піддав науковій критиці економічну систему капіталізму і виступив противником частини ідей, висловлених представниками рикардівської класичної політичної економії, швейцарський економіст Жан-Шарль Леонар Симон де Сімонді. У своїх працях він ігнорує той факт, що річний продукт включає в себе і засоби виробництва, причому із зростанням накопичення капіталу потреби господарства у засобах виробництва створюють особливий ринок, певною мірою незалежний від ринку споживчих товарів. Більше того, у періоди економічного піднесення темпи зростання продуктивного споживання (інвестицій) перевищують темпи зростання особистого споживання. Ігнорування цих фактів стало причиною висновків Сімонді про неминучість при капіталізмі постійних криз надвиробництва.

У той же час французький економіст П'єр Жозеф Прудон Прудон капітал трактує як гроші, вважаючи провідною його формою тільки капітал позичковий. Процент, на думку Прудона, – це та єдина форма, у якій втілено неоплачену працю робітника.

На думку Карла Юганна Родбертуса-Ягцова, заощадження – це особливий спосіб збільшення національного капіталу, обумовлений існуванням приватної власності на землю, матеріали і знаряддя праці. При інших обставинах збільшення національного капіталу могло б досягатися шляхом кредиту [5].

Одним із завершувачів класичної політичної економії є Джон Стюарт Мілль. В теорії капіталу він робить висновок, що капітал – це «раніше накопичений запас продуктів минулої праці». Капіталоутворення як основа інвестицій дозволяє розширити масштаби зайнятості і може запобігти безробіттю, якщо, правда, не маються на увазі «непродуктивні витрати багатих» [6].

Родоначальником американської буржуазної політичної економії є Генрі Чарльз Кері. Капітал, на його думку, це знаряддя, за допомогою якого отримується панування. Уподобнюючи суспільне виробництво кругообігу в природі, він стверджував, що капітал породжується капіталом, одна його форма перетворюється в іншу. Це «фізіологічне» трактуван-

ня накопичення капіталу настільки беззмістовне, що навіть не було сприйняте наступними вульгарними економістами.

Німецький вульгарний економіст Фрідріх Ліст виступає проти класичної політичної економії. Він прагнув розробити теорію продуктивних сил, основною складовою частиною яких він вважав «розумовий капітал» (наукові відкриття, успіхи в мистецтві тощо), який визначається ним як головне джерело багатства нації [7].

У 40-60-ті роки XIX ст. у Німеччині як одна з альтернатив класичної школи виникла історична школа – школа вульгарної буржуазної політичної економії, основними лідерами якої є Вільгельм Рошер, Бруно Гільдебранд, Карл Кніс.

Представники історичної школи вважали, що економічні закони зовсім не схожі на природні. А особливо імпульсивний відгук у Гільдебранда, Рошера і Кніса отримали вульгарні теорії послуг Сея і Бастіа та утримання Сеніора. Як і Сеніор, Гільдебранд і Рошер виводять капітал з «утримання» капіталіста, з його оощадливості і розглядають, відповідно, прибуток як плату за цю «жертву» капіталіста. У своїх працях Рошер не вживає навіть слова «витрата» капіталу, замінюючи його словом «жертва», так само, як це робить Сеніор.

Значний внесок у визначення сутності інвестицій і капіталу зробив німецький вчений Карл Маркс. У всесвітньовідомій праці «Капітал» він розглядає поняття «інвестування» з позиції простого і розширеного відтворення і зазначає, що інвестиції в розширене відтворення є позитивним явищем в економіці.

Маркс розглядає інвестиції як функцію прибутку. На його думку, інвестування насамперед здійснюють у досягнення науково-технічного прогресу, що дозволяє капіталісту здешевити основний капітал та зменшити його витрати на одиницю продукції.

Марксова модель інвестиційного процесу включає категорію інноваційної діяльності, яку він передбачив задовго до того, як вона стала дійсно актуальною. Він робить висновок, що інновації є фактором, який протистоїть тиску ринку на виробника, засобом, що сприяє дії основного мотиву інвестування [8].

У 70-х роках XIX ст. як протистояння економічному вченню Маркса виникає маржиналізм, засновниками якого вважають англійця Вільяма Стенлі Джевонса, австрійця Карла Менгера і француза Леона Вальраса.

Важливим компонентом системи Джевонса, як і у представників австрійської школи, була теорія капіталу. Джевонс вважав, що функція капіталу полягає в тому, щоб підтримувати існування кількості найманих робітників протягом періоду, який відводиться для завершення роботи. Доходи від основного капіталу або обладнання, які насправді не є капіталом, на думку Джевонса, утворюють певну форму ренти [9].

Кларк вважав, що розмір чистих інвестицій змінюється під впливом обсягів випуску продукції. При цьому стаціонарний стан, у якому чисті інвестиції дорівнюють нулю, передбачає автоматичну синхронізацію виробництва і споживання [10].

У теорії Вальраса чисті заощадження дорівнюють інвестиціям, так як вони є ніщо інше, як попит на капітальні блага. Але ця рівність ще не є умовою економічної рівноваги: останнє, скоріше, залежить від рівності заощаджень і витрат виробництва капітальних благ. Якщо у той чи інший період обидві ці величини не рівні, має місце розширення або скорочення виробництва [7].

Лідером маржиналістів кембриджської школи є Альфред Маршалл. Він вважав, що при розширенні можливостей для інвестування капіталу відбувається постійне збільшення того надлишку виробництва над необхідними життєвими засобами, який породжує здатність до заощадження. Ставка відсотка при цьому виконує функцію урівноважування пропозиції й попиту на інвестиції [11].

Засновником шведської неокласичної школи вважається Кнут Віксель. Він сформулював умови, необхідні для досягнення рівноважного розвитку економіки, серед яких рівність між «ринковою» та «природною» ставками, рівність інвестицій і заощаджень, стабільність цін.

Австрійський і американський економіст Йозеф Алоїс Шумпетер розробив динамічну концепцію циклу, в якій циклічність розглядається як закономірність економічного зростання. Згідно з цією концепцією, рушійна сила процвітання – масові інвестиції в основний капітал, які є втіленням певних нововведень [12].

Фундатором теорії інвестицій вважається англійський економіст Джон Мейнард Кейнс. Його теорія інвестицій передбачає, що саме коливання обсягів інвестицій є рушійною силою економічних циклів (циклів ділової активності). У роботі «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» Кейнс дав декілька різнопланових визначень цього поняття. Так, за Кейнсом, інвестиції – це:

- «поточний приріст цінності капітального майна в результаті виробничої діяльності поточного періоду»;

- «частина доходу за даний період, яка не була вироблена для споживання»;

- «всякий приріст цінності капітального майна незалежно від того, чи складається останнє з основного, оборотного або ліквідного капіталу» [13].

Кейнс приділяв важливе значення інвестиціям як незалежній змінній величині, яка впливає на залежні від неї змінні величини – зайнятість, дохід нації, споживчий попит населення. У зв'язку з цим він започаткував теорію мультиплікатора, яка визначає, наскільки ефективно державні витрати впливають на обсяг суспільного виробництва, зайнятість, дохід та ринок, тобто на ефективний попит. Мультиплікатор інвестицій за Кейнсом: «коли відбувається приріст загальної суми інвестицій, то дохід збільшується на суму, яка в k раз перевершує приріст інвестицій» [13].

Кейнс вважав, що заощадження та інвестиції впливають на обсяг ефективного попиту в прямо протилежних напрямках: заощадження зменшують попит, а інвестиції – збільшують.

Дослідження Кейнса, який розглядав інвестиції у статичній моделі, отримали подальший розвиток у роботах Самуельсона, Кларка, Харрода, Домара, Хаблера та інших економістів, де було розкрито двосторонню дію мультиплікаційного ефекту, тобто доведено, що у разі навіть невеликого скорочення інвестицій може відбутися різке і багаторазове зниження національного доходу.

На думку Михайла Івановича Туган-Барановського – першого економіста з східної Європи, наукові теорії якого призналися іноземними вченими різних шкіл і напрямів, фаза процвітання характеризується значним інвестуванням капіталу (шляхом перетворення вільного капіталу в основний капітал), а фаза депресії – накопиченням позичкового, вільного, рухомого капіталу, який шукає інвестиційних можливостей, але не може їх знайти. Неінвестований капітал не приносить доходу. Врешті-решт, коли позичковий капітал знаходить можливості застосу-

вання і починає перетворюватися у продуктивний капітал, починається новий період процвітання. Отже, як тільки капітал у тій чи іншій формі інвестується, його спочиваюча купівельна сила перетворюється на дієву купівельну силу.

Раніше накопичений капітал, вважає Туган-Барановський, повинен бути коли-небудь витрачений. Тобто не надлишок капіталу, що не знаходить собі застосування, а його нестача викликає світові економічні кризи. Звідси видно, наскільки неспроможна теорія надлишкового продукту капіталістичного виробництва [14; 15].

Американський економіст Уеслі Клер Мітчелл зазначав, що при збільшенні ділової активності витрати виробництва починають зростати швидше, ніж ціни. Це знижує норму прибутку і послаблює перспективи майбутнього прибутку. В результаті маємо відсутність стимулу до інвестицій та як наслідок –

скорочення обсягу продажу, випуску і зайнятості. При настанні спаду витрати, як і ціни, збільшуються більш повільно, але процес скорочення витрат виробництва починає випереджати зниження цін, покращуючи перспективи прибутку і створюючи стимули до інвестицій. Це, у свою чергу, сприяє закінченню спаду і настанню підйому [16].

Майкл Портер вважає, що для створення конкурентних переваг фірмі потрібно інвестиції спрямовувати на спеціалізовані фактори виробництва – кваліфіковані трудові ресурси, капітал та інфраструктуру. Підприємцям потрібно зосередити зусилля на отриманні прибутку на інвестований капітал, виплачувати хороші дивіденди чи повертати інвестований капітал іншим чином і отримувати задоволення від створення вартості і багатства [17].

Американські економісти Пол Робін Кругман та Моріс Обстфельд визначають інвестиції як «частину

Таблиця 1

Визначення поняття інвестиції у працях українських та російських вчених

Автор	Визначення
В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин [28]	Інвестиції це видатки на створення, розширення, реконструкцію та технічне переозброєння основного капіталу, а також пов'язані з ним зміни оборотного капіталу.
О.Д. Данілов, Г.М. Івашина, О.Г. Чумаченко [29]	Інвестиції – це економічна категорія розширеного відтворення, яка є основним інструментом формування мікро- та макроекономічних пропорцій і визначає темпи економічного росту. Під інвестиціями розуміють економічні ресурси, які спрямовуються на збільшення реального капіталу товариства, тобто на розширення або модернізацію виробничого апарату.
А.А. Пересада [30]	Під інвестиціями слід розуміти вкладення капіталу в об'єкти підприємницької діяльності з метою забезпечення його зростання в майбутньому.
В.Г. Федоренко [31]	...інвестиції – вкладання капіталу з метою подальшого його збільшення. Приріст капіталу в результаті його інвестування є компенсацією за ризик втрат від інфляції та неодержання процентів від банківських вкладень капіталу.
В.Г. Біломестнов [32]	Інвестиції – це вкладення тимчасово вільних коштів (накопичених і невикористаних для споживання доходу) у підприємницьку діяльність з метою одержання прибутку і досягнення соціального і екологічного ефекту в перспективі.
А.В. Череп [33]	Інвестиції – це вкладення грошових, майнових та інтелектуальних цінностей. Інвестиції – це всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в реальні та фінансові активи з метою отримання прибутку (доходу).
А.В. Меньшеніна [34]	Інвестиції визначають як економічні відносини, які виникають у процесі розширеного відтворення з приводу використання накопичуваної частини створеного продукту в цілях збільшення кількості та поліпшення якості виробничого та фінансового капіталів.
І.П. Мойсеєнко [35]	Інвестиції – це обмін визначеної нинішньої вартості на можливо невизначену (або ймовірну) майбутню вартість.
Н.С. Косов, С.А. Лютиков [36]	Інвестиції – це не тільки капіталовкладення у виробництво, але і вкладення в соціальну сферу, будівництво тощо, а також вкладення заощаджень населення у будь-яких їхніх формах. Вони представляють собою потік витрат, призначених для виробництва благ, а не для безпосереднього споживання.
Т.В. Майорова [37]	Інвестиції – це складне та змістовне поняття, що інтегрує у собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення.
Р.В. Чорний [38]	Інвестиції для підприємств означають модернізацію і технічне переоснащення, впровадження енерго- й ресурсозберігаючих технологій, а отже, зменшення частки матеріальних витрат у структурі собівартості та збільшення оплати праці, виробництво конкурентоспроможної продукції.
Н.А. Мазур [39]	...інвестиції є вкладенням капіталу з метою його збільшення. При цьому приріст капіталу повинен бути достатнім, щоб компенсувати інвестору відмову від використання коштів на споживання в теперішньому періоді, винагородити його за ризик та відшкодувати збитки від інфляції в майбутньому періоді. Інвестиції – це економічна категорія розширеного відтворення, яка є основним інструментом формування мікро- та макроекономічних пропорцій і визначає темпи економічного росту.
Л.М. Горбатюк [40]	...під інвестиціями необхідно розуміти ті економічні ресурси, що спрямовуються на збільшення як реального капіталу суспільства, тобто на розширення чи модернізацію виробничого апарату, так і інвестиції в «людський капітал», які на сучасному етапі розвитку економіки набувають усе більшого значення, тому що саме результатом людської діяльності є будинки і споруди, машини й обладнання і, що найголовніше, основний фактор сучасного розвитку – інтелектуальний продукт, що визначає економічне становище країни у світовій ієрархії держав.
І.М. Боярко, Л.Л. Гриценко [41]	Інвестиції – це вкладення грошових коштів, майнових та інтелектуальних цінностей у матеріальні та нематеріальні активи, фінансові інструменти з метою одержання прибутку або соціального ефекту.
Н.В. Зінченко [42]	Інвестиції є основою для здійснення політики розширеного відтворення, структурної перебудови суспільного виробництва і збалансованого розвитку усіх галузей народного господарства, створення необхідної сировинної бази промисловості, соціальних проблем, прискорення науково-технічного прогресу, поліпшення якості і забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, охорони природного середовища; зменшення проблеми безробіття, забезпечення обороноздатності держави і вирішення багатьох інших проблем.

продукції, що використовується приватними фірмами для майбутнього виробництва» [18].

На думку Кемпбелла Р. Макконнелла та Стенлі Л. Брю, «інвестиції означають витрати на виробництво і накопичення засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів» [19]. Тобто ці американські економісти, характеризуючи інвестиції, беруть до уваги тільки витрати капіталу на виробничі потреби, не враховуючи вклади в нематеріальні активи та цінні папери.

Василь Васильович Леонт'єв, американський економіст російського походження, зазначав, що на інвестиції спрямовуються ресурси, які не можуть бути безпосередньо використані у виробництві споживчих товарів. За Леонт'євим, інвестування вимагає відмови від сьогоденішого споживання. Хтось – або інвестор, або той, хто бажає надати йому свої кошти, – повинен володіти заощадженнями, щоб фінансувати капітальні вкладення.

Леонт'єв склав матрицю інвестиційних коефіцієнтів, за допомогою яких можна судити про наслідки зміни кінцевого попиту на інвестиції [20].

Пол Ентоні Самуельсон і Вільям Нордхаус зазначили, що заощадження та інвестиції безпосередньо визначають рівень доходу населення, а, відповідно, і рівень споживання. Вони надали подальшого розвитку теорії мультиплікатора Кейнса [21].

Не має однозначного трактування терміну «інвестиції» і в західних фундаментальних підручниках з інвестування. Так, Гітман і Джонк інвестиції визначають як «спосіб розміщення капіталу, який повинен забезпечити заощадження або зростання капіталу» [22]. А на переконання Вільяма Форсайт Шарпа, Гордона Дж. Александера та Джеффри Ст. Бейлі, «інвестиція – це відмова від певної цінності зараз за деяку (можливу, невизначену), цінність у майбутньому» [23].

Е.Дж. Долан та Д. Ліней інвестиції визначають як «збільшення обсягу капіталу, що функціонує в економічній системі, тобто збільшення пропозиції виробничих ресурсів, що здійснюється людьми» [24].

На думку Перар Ж., інвестиції – це «вкладення, що спрямовані на розширення бізнесу або створення умов для підвищення ефективності його функціонування» [25].

У вітчизняній економічній літературі підходи до визначення інвестицій змінилися у 90-х роках ХХ ст. До 1991 року термін «інвестиції» ототожнювали з терміном «капітальні вкладення», під яким розуміли сукупність витрат на відтворення основних і оборотних засобів.

Широко застосовувати поняття «інвестиції» у нашій країні почали після виходу Закону України «Про інвестиційну діяльність», згідно з яким «інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) або досягається соціальний ефект» [26]. У Законі України «Про оподаткування прибутку підприємств» інвестиції визначаються дещо по-іншому, а саме як «господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно» [27], тобто і в законодавстві України немає єдиного визначення цієї економічної категорії.

Не має єдиної думки щодо визначення економічного змісту поняття «інвестиції» і в сучасних українських та російських вчених (таблиця 1).

Висновки. Результати проведеного дослідження свідчать, що інвестиції завжди були у центрі уваги

науковців, бо вважалися одним із головних економічних явищ. Розглянувши еволюцію поглядів на сутність поняття «інвестиції», можна зробити висновок, що визначальним моментом є їх роль та місце в інвестиційних процесах, ефективність яких визначає розвиток економіки. Тобто економічне зростання України можливе лише через активізацію інвестиційних процесів, які є його головним фактором.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Татаренко Н.О. Теорії інвестицій / Н.О. Татаренко, А.М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с., с. 94.
2. Ядгаров Я.С. История экономических учений : учебник. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 480 с., с. 77-78.
3. Адам Смит Исследование о природе и причинах богатства народов. – М. : Москва, 1962. – 654 с.
4. Сей Ж.Б. Трактат по политической экономии // Сей Ж.Б. Трактат по политической экономии. Бастиа Ф. Экономические софизмы. Экономические гармонии. / Составители Маргарита Букина, Артур Семенов – М. : Дело, 2000. – 232 с.
5. Зиббер Н.И. Карл Родбертус-Ягцов и его экономические исследования: Теория государственного социализма. – Издательство Либроком, 2012. – 176 с.
6. Тарасевич В.М. Історія економічних вчень : підручник / за ред. Тарасевич В.М., Петруні Ю.Є. – К. : Центр учбової літератури, 2013. – 352 с.
7. Блауг М. 100 великих економістів до Кейнса / Пер. с англ. под ред. А.А. Фофонова. – СПб. : Экономическая школа, 2008. – 352 с.
8. Дука А.П. Теорія та практика інвестиційної діяльності. Інвестування : навчальний посібник. – К. : Каравела, 2008. – 432 с.
9. Вехи экономической мысли. Т. 1: Теория потребительского поведения и спроса / Сост. В.М. Гальперин. – Санкт-Петербург : Экономическая школа, 2000. – 380 с.
10. Історія економічних вчень : навчальний посібник / За ред. В.В. Кириленка. – Тернопіль: «Економічна думка», 2007. – 233 с.
11. Альфред Маршалл Принципы экономической науки. – М. : «Прогресс», 1993. – 594 с.
12. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. – М. : Директ-Медиа, 2007. – 400 с.
13. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег. – М. : Гелиос АРВ, 2002. – 352 с.
14. Туган-Барановський М.І. Політична економія. – Київ : Наукова думка, 1994. – 270 с.
15. Туган-Барановский М.И. Периодические промышленные кризисы. – М. : Директмедиа Паблшинг, 2008. – 479 с.
16. Митчелл У. Экономические циклы: Проблема и ее постановка / пер. с англ. – М.-Л. : Госиздат, 1930. – 564 с.
17. Портер М. Конкурентное преимущество. Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2005. – 654 с.
18. Кругман П.Р. Международная экономика: теория и практика / пер. с англ. – М. : Эк. факультет МГУ, ЮНИТИ, 1997. – 799 с.
19. Макконнелл К.Р. Экономикс. Принципы, проблемы и политика: пер. с 14-го англ. изд. / К.Р. Макконнелл, С.Л. Брю. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 972 с.
20. Леонт'єв В.В. Специальные исследования на основе методологии «затраты-выпуск» / Избранные произведения в 3-х томах. – Том 2. – М. : Экономика, 2006. – 543 с.
21. Самуельсон Пол Э., Нордхаус Вильям Д. Экономика, 18-е издание: Пер. с англ. – М.: ООО «И.Д. Вильямс», 2007 – 1360 с.
22. Гітман Л. Дж. Основи інвестування: пер. с англ. / Л.Дж. Гітман, М.Д. Джонк. – М. : Дело, 1999. – 1008 с.
23. Уильям Ф. Шарп, Гордон Дж. Александер, Джеффри В. Бэйли Инвестиции : учебник. – М. : Инфра-М, 2001. – 1035 с.
24. Долан Э.Дж. Рынок: макроэкономическая модель. / Э.Дж. Долан, Д. Линей. – СПб., 1992. – 369 с.
25. Перар Ж. Управление финансами: с упражнениями. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 356 с.
26. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII // Голос України від 21.11.1991.
27. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 № 334/94-ВР Голос України від 14.02.1995.
28. Шевчук В.Я. Основи інвестиційної діяльності / В.Я. Шевчук, П.С. Рогожин. – К. : Генеза, 1997. – 384 с.

29. Данілов О.Д. Інвестування : навчальний посібник / О.Д. Данілов, Г.М. Івашина, О.Г. Чумаченко. – Ірпінь, 2001. – 377 с.
30. Пересада А.А. Інвестування : навчальний посібник. – К. : КНЕУ, 2004. – 249 с.
31. Федоренко В.Г. Інвестознавство : підручник. – 3-тє вид., допов. – К. : МАУП, 2004. – 480 с.
32. Беломестнов В.Г. Управление инвестиционными процессами. – Улан-Удэ : Изд-во ВСГТУ, 2005. – 172 с.
33. Череп А.В. Інвестознавство : підручник. – К. : Кондор, 2006. – 398 с.
34. Інвестиції : конспект лекцій (для студентів спеціальності 060400 «Фінанси и кредит») / сост. А.В. Меньшенина. – Омск : Изд-во ОмГУ, 2005. – 79 с.
35. Мойсеєнко І.П. Інвестування : навчальний посібник. – К. : Знання, 2006. – 490 с.
36. Косов Н.С. Повышение действенности государственного регулирования инвестиционной сферы : монография / Н.С. Косов, С.А. Лютиков. – Тамбов : Изд-во Тамб. гос. техн. ун-та, 2007. – 124 с.
37. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність : підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Т.В. Майорова. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
38. Чорний Р.В. До питання залучення інвестиційних ресурсів в АПК України / Руслан Чорний // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 2. – С. 177-180. – (аграрні й екологічні проблеми економіки).
39. Мазур Н.А. Проблеми і перспективи інвестицій в АПК України / Економіка АПК. – 2009. – № 4. – С. 73-77.
40. Горбатюк Л.М. Інвестиції: економічна сутність і класифікація // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2010. – № 2. – С. 201-204.
41. Боярко І.М. Інвестиційний аналіз : навч. посіб. / І.М. Боярко, Л.Л. Гриценко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 400 с.
42. Зінченко Н.В. Логістичний підхід до управління інвестиційними процесами на підприємствах АПК. Економіка та управління АПК : зб. наук. праць / Білоцерк. нац. аграр. ун-т – Біла Церква, 2012. – Вип. 9(97). – С. 140-143.